

TARİHÇİ GÖZÜYLE

Sohbetlerle Tarihin Lezzetine Varmak

Yılmaz Öztuna



ÖTÜKEN

YILMAZ ÖZTUNA; 20 Eylül 1930 İstanbul doğumludur. İstanbul'da lise tahsilinin yanında İstanbul Konservatuarı'na devam etti. 1950 eylülünden 1957 temmuzuna kadar Paris'de kaldı. Paris'in büyük kütüphanelerinde çalıştı. Paris Üniversitesi Siyasi İlimler Enstitüsü'nde Sorbonne'da Fransız Medeniyeti kısmında, Alliance Française'nin yüksek kısmında okudu ve Paris Konservatuarı'na devam etti. 13 yaşında ilk makalesi ve 15 yaşında ilk kitabı basıldı. 1969'da Adalet Partisi'nden Konya Milletvekili seçilerek Ankara'ya yerleşti. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nda denetleme kurulu üyesi, repertuar kurulu üyesi, eğitim kurulu üyesi (Ocak 1966- Kasım 1981), Kültür Bakanlığı'nda bakan başmüşaviri (1974-77), İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı'nda kurucu yönetim kurulu üyesi ve Türk Musikisi Korosu'nda kurucu yönetim kurulu üyesi (1975'den beri), Yay-kur (Yaygın Yüksek Öğretim) üniversitesinde Osmanlı siyasi ve medeniyet tarihi öğretim üyesi (1975-78), Milli Eğitim ve Kültür bakanlıklarında 1969'dan beri pek çok ihtisas kurulunda üye ve başkan oldu. 1974-1980 arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ansiklopedisi olan ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan Türk Ansiklopedisi'nin genel yayın müdürü olarak K harfinden T harfine kadar olan cildleri yayınladı. 1983 mayısında Milliyetçi Demokrasi Partisi'nin kurucuları arasında bulunarak merkez genel yönetim kuruluna seçildi, sonra istifa etti. 1985'de Faisal Finans Kurumu müşaviri oldu.

Pek çok radyo ve televizyon programı yaptı, bunlarda konuştu. Bazı konuşmaları A.B.D., Fransa, Avusturya gibi ülkelerin televizyonlarında yayımlandı. Bazı kitap ve yazıları çeşitli dillere tercüme edildi. Dünyada ilk defa olarak Türk Musikisi Tarihi kürsüsünü kurdu. "Büyük Türkiye", "Osmanlı Cihan Devleti", "Büyük Türk Hakanlığı" gibi son yıllarda çok kullanılan tarihi ve siyasi tabirler, Yılmaz Öztuna'nındır. Ayasofya Hunkar Mahfilinin ibadete açılması ve Topkapı Sarayı'nda Hırka-i Saadet Dairesi'nde Kur'an okunması, 1000 Temel Eser, Ankara Devlet Konser Salonu ve İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'nin Türk Musikisi'ne açılması gibi fikirler ve realizasyonlar Yılmaz Öztuna'nındır ve siyasi iktidara onun tarafından telkin ve kabul ettirilmiştir. Türk Kara Kuvvetleri'nin ve Deniz Kuvvetleri'nin evvelce yanlış olarak kutlanan yıldönümlerini bugünkü doğru başlangıç tarihleri ile kutlanmasını sağlayan da Yılmaz Öztuna'dır. Birçok

konferans verdi. 6 kıtada pek çok ülkeyi gezdi, devlet adamları ve halkla görüşerek incelemeler yaptı. Milletlerarası birçok kuruluşa üye seçildi.

Türkiye'de Osmanlı tarihinin çatışmasız bir anlayışla algılanmasında katkısı vardır. Türk Parlamenterler Birliği, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti, Ankara Aydınlar Ocağı, Anadolu Klübü, Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti, İstanbul Şehrini Güzelleştirme Derneği, Müsteşrikler Cemiyeti, WACL, APACL, NATO Parlamenterler Birliği, Parlamentolararası Türk - Japon ve Türk - Kore, Türk - Suudi Dostluk cemiyetleri, Avrupa Konseyi cemiyeti, Yılmaz Öztuna'nın üye, kurucu olduğu veya bulunduğu milli veya milletlerarası kuruluşlar arasındadır.

1 Eylül 1998 tarihinden itibaren *Türkiye Gazetesi*'nin başyazarlığını yaptı. 9 Şubat 2012 tarihinde Ankara'da vefat etti.

İÇİNDEKİLER

“Cihan Savaşı”na Nasıl Katıldık?	13
Dâmâd Enver Paşa	14
Savaşa giriyoruz	15
2 milyon Türk evladı öldü.....	16
Neden İlk Hedef Ege Değil Akdeniz?	18
Orta elçi, büyük elçi.....	19
Akdeniz’e Vurulan Türk Mührü	21
Fâtih’in büyük hayali	22
Dünyanın her köşesinde	23
Modern Türk donanması	24
Denizin kenarında.....	25
“1915 Olayları” ve Ermeni Pişkinliği	26
Sadık millet(!).....	26
Van’da bir tek müslüman kalmadı	26
Almanya ‘sürün’ dedi.....	27
Osmanlı’daki statüleri	28
1915 ayaklanması, Tehcir.....	29
Rahat battı	31
Vahîdeddin Han ve Atatürk’ün Yakın İlişkileri.....	32
Atatürk ve Osmanlı’yı Birlikte Kucaklamalıyız	34
Hedef aynı çizgi.....	34
Dünya harbini tahmin etti	35
Türkistan’ı asla unutmadı.....	36
İlkeleri bugün de geçerli.....	37
Hedefi pas geçtik.....	37
Tayini Selanik Yerine Doğu’ya Çıksaydı Atatürk Olamayacaktı	39
Askerî öğrenimi	39
Şam’da kurmaylık stajı.....	40
İttihat ve Terakki safında.....	41
Hareket ordusunda subay	42
Libya’da İtalyanlara karşı	44
Çanakkale’de parladı.....	44

Vahideddin'in Duasını Alıp Samsun'a Çıktı.....	46
Genç yaşta paşa.....	47
Sadrâzam tayin ettiriyor.....	48
Karanlık bir atmosfer.....	50
Yenilgi tarihi değiştirdi.....	51
Türklerin Zafer Ayı.....	53
Kış seferlerinden hoşlanmazdı.....	54
Tarihimizin akışı değişti.....	55
Malazgirt.....	57
Otlukbeli.....	57
Çaldıran.....	58
Merc-i Dâbık.....	58
Mohaç.....	59
Vâdi's-Seyl.....	59
Başkumandan Meydan Muharebesi.....	60
Modern Türkiye'nin İlk Mimarı: İkinci Mahmud.....	62
Osmanoğullarının atası.....	62
Radikal reformatör.....	63
Ya devlet başa.....	64
En büyük icraatı.....	65
Halka aldırmadan.....	66
Türk'ün Yeniden Doğuş Destanı.....	70
Altaylar'dan dünyaya.....	70
Türk kimliği burada oluştu.....	70
Efsane sanılıyordu.....	71
Ergenekon'dan çıkış.....	72
Türkçe'de birleştiler.....	72
Darda kalışın sembolü.....	73
Bozkurt.....	74
Ergenekon'u kutlamak.....	76
Kaç asır geçti.....	78
İmparatorluğun Yönetim Tarzı Laiklik Miydi?.....	79
Osmanlı şeriat devleti mi idi?.....	80
Osmanlı üzerinde çekişme.....	80
Malazgirt Zaferi Tarihi Değiştirdi.....	82
Selçuklu dehâsının eseri.....	84
'Osmanlı ile Ticaretini Kesen Sıkıntıya Düşer'.....	86
Bir Avrupalı kontun gözünden eski ticaret sistemimiz.....	86
İmtiyazlı Sınıf Şeyhülislâmlık.....	91
Şeyhülislâm beyaz ziblin kürk giyerdi.....	91
İkinci adam pâyesinde.....	92
Görevleri ve protokolü.....	92

Hayat boyu atanırlardı	93
Beş asırda 131 şeyhülislâm görev yaptı	94
Aynı aileden birden fazla şeyhülislam.....	94
Abdülhamid Han Bugün Bile Aktüel.....	96
Sultan Abdülhamid hakkında... ..	96
Hâkan ve muhâlifleri.....	98
Günümüzde Sultan Abdülhamid	99
Tarihi Sarsan Suikastler	101
Haider bir ilk.....	102
Fâtih zehirlendi.....	102
En derin devlet: İngiltere	103
Mayerling Faciası	104
Milletleri Yok Eden Düzen: Sömürgecilik	106
Niçin Sömürge	107
Sömürge sisteminin çökmesi	108
Amerika'nın demokrasi havariliği.....	110
Dünyayı Karıştırdı Krizle Veda Etti	111
Irak'ta saçmaladı	111
Türkiye fırsatı kaçırdı.....	112
Petrol zengini vali	112
NATO'yu kullandı.....	114
İran'ı yüceltti.....	115
Son 76 yılın başkanları Demokratlar 4 yıl daha fazla iktidarda kal- dı.....	116
Rusya Şimdi de Güney Amerika'da.....	117
Bolivya.....	118
Venezuela	119
Güney Amerika'da 2 Rus müttefiki	120
Rusya'nın cihan politikası	121
Asya'nın Sıkıntılı Çocuğu: Pakistan	123
Atom bombası bile var	123
Doğu Pakistan: Bangladeş.....	124
Ordu politikanın parçası	126
Ordusu güçlü ve üstün.....	126
ABD'nin stratejik müttefiki	128
Dünyanın Gündeminden Düşmeyen Ülke: İran	130
O bir radikal.....	130
Günümüzdeki durum.....	130
Monarşiden Cumhuriyete	132
Şâh ve Atatürk.....	132
18 trilyon dolarlık petrol!.....	133
İran'da Türk İmparatorluğu	134

Kültür ilişkilerimiz.....	135
Kafkaslar'daki Savaşın Sebebi Etnik Yapı.....	136
Saymakla bitmez	136
Osetler de kim?	137
Büyük bir insan kaynağı.....	139
Gürcistan'da 3 cumhuriyet	140
Gürcistan'ın cüssesi	141
Fransa; Akdeniz'de Hayale Kulaç Atıyor	143
Fransızca yerine İngilizce	144
Pax Ottomana'nın yeri	145
Akdeniz'in üçte ikisi	147
Katolik Latin ülkesi.....	147
“Türk Gölü” olmuştu.....	148
Sarkozy, Saçmalıyor Saçmaladıkça Batıyor	149
Demir-çelik projesi.....	150
ABD ve Avrupa Birliği.....	151
Sarkozy'nin Türk fobisi.....	152
Türkiye ve İran, Esareti Hiç Tanımadı.....	153
İngiltere ve Türkler	154
Osmanlı'nın dağılması.....	155
Arap Birliği'nin İlginç Devletleri	157
Avrupa'nın İntiharı: 2. Dünya Savaşı	162
Hitler'in Polonya ile sorunu.....	163
Polonya ve Türkler	164
Sonunda ne oldu?	164
Atatürk savaşa girer miydi?.....	165
Dünden Bugüne Dünya Nüfusu	167
Roma ve Çin.....	167
1830'da milyara ulaştı.....	168
Ülke gibi şehirler.....	169
Dünya nereye gidiyor	170
Dünyanın Dörtte Üçü Cumhuriyetçi.....	171
Monarşinin üç katı	171
Kaç demokrasi?	172
Akıbetleri ne oldu?	173
12 hür devlet.....	174
Politik Terimleri Doğru Kullanmak	176
Cumhuriyet Ne Demek?	176
Demokrasi.....	177
Monarşi	177
Meşrûtiyet.....	178
Türkçe'nin En Büyük Şairi Yahyâ Kemâl	180

Yahyâ Kemâl ve Ziyâ Gökâlâp	181
Yahyâ Kemâl ve Türk tarihi	182
Yahyâ Kemâl ve Atatürk	183
Yahyâ Kemâl milliyetçiliği	184
Nasıl Yahyâ Kemâl oldu?	186
Dünya, Türkiye'nin Kapsını Çalacak	187
Kapımıza gelecekler	187
Güvenlik Konseyi nedir?	188
Birleşmiş Milletler nedir?	189
Devletlerin durumu	190
Tarihin en büyük ittifakları	191
İmparatorların Gözdesi: İstanbul	193
Büyük olmanın sırrı	193
İki kıtada kurulu tek şehir	194
Boğaziçi trafiği	195
Roma, Bizans ve Osmanlı	196
Yarım asırlık yağma	198
İstanbul'da Ne Estetik Kaldı Ne De Nezaket	199
İstanbullu olmak	200
Bugünkü durum	202
İmparatorların İstanbul Tarifi: Kâinatın Merkezi	203
Petro ve Napolyon	204
İkinci Filip ve Lamartin	204
Moltke ve Layard	205
Hanımefendiler ne diyor?	206
İstanbul 5 Asrın En Büyük Selini Gördü	207
1592 yıl taht şehri oldu	208
Başka bir İstanbul oluşması	209
Çarpık yapılaşma felâketi	210
Banknotların Arka Yüzündeki Dâhîler	211
Dünya tarihinde bir ilk	211
Seçimleri doğru mu?	212
Tercih ilkeleri	213
Diğer Türk büyükleri	214
İlber Ortaylı ne dedi?	214
Kitaptan Kaçmak İçin Bahane Çok!	215
Zirve 50'li yıllarda	216
Sayı çok tiraj yok	217
Demokrasinin Temel Taşları ve Türkiye	218
Modern çağın başlangıcı	218
Nüfus gerçeği	219
Demokrasinin kökenleri	219

Türkiye'ye gelince.....	221
Medeniyetimizin Açık Formülü Fransa Modeli.....	222
Yenileşme Edebiyatımız	224
Bu dönem geçicidir	225
Resmî Tarih Buhranı.....	226
Devlet ve rejim.....	227
Türkiye'deki mesele.....	227
Osmanlı'yı yok saymak	228
Milliyetçilik ve Temel İdeolojiler	230
Millî Görüş.....	231
Yahyâ Kemâl	232
Demirel ve Özal'ın hesabı.....	233
Atatürk kimdir?.....	233
Meclis Üstünlüğüne Dayanan Anayasa Şart!	235
Üçlü dikatorya.....	236
Beceriksiz milliyetçilik	237
38 günde büyük başarı.....	238
Terör Örgütlerine Ab Kriteri Yetmez.....	240
PKK ve bölücülük.....	240
Ergenekon	241
ABD ile ilişkilerimiz.....	242
Bin Yıllık Birikimi 70 Yılda Bitirdik	243
Türkler ve Almanlar başardı	244
Günümüze gelince... ..	245
Bir kültür 5 asırda oluşur.....	246
Müellifin Diğer Eserleri.....	248

“CİHAN SAVAŞI”NA NASIL KATILDIK?”

1914’TE İttihad ve Terakkî partisi iktidardı. Anayasa, Tanzimat Dairesi adı altında anayasa mahkemesi, millet meclisi (Meclis-i Meb’ûsân), senato (Meclis-i Âyân), güvenoyu almış ve güvensizlik oyu ile düşürülebilen hükümet, Sayıştay, Yargıtay, Danıştay, siyasî partiler, seçim, eyalet, sancak (il), kazâ (ilçe) meclisleri ve belediyeleri ve aklınıza gelen bütün demokratik kurumlar vardı. Binlerce görevli çalışıyor, tıkr tıkr maaşlarını alıyorlardı. Ne güzel değil mi? Ama iftihar ettinizse yanıldınız.

Zira bütün hürriyetler kâğıt üzerinde kalmıştı. Devleti triomvira (üç kişi yönetimi) mutlak yetkiyle yürütüyordu. Mahkeme kararı olmaksızın asıp kesiyor, sürüyor, azl ediyordu. Muhaliflere vatan haini muamelesi yapıyordu. Triomvira, 3 genç adamdan oluşuyordu: Biri sivil, ikisi asker.

İttihadçılar, Türk subayını İttihadçı ve Halâskâr olarak birbirine hasım ikiye böldükleri ve dış politika acemisi oldukları için, Balkan Harbi’ni kaybetmişlerdi (1913 başı). Bugünkü Arnavutluk, Kosova, Makedonya, Kuzey Yunanistan, Doğu Ege Adaları, imparatorluğumuzun 550 yıllık ikinci anayurdu Rumeli, Türk düşmanı devletçiklere pay edilmişti.

1914 Ağustosunda, o zamana kadar bütün cihan tarihinin en büyük savaşı başladı: Bir tarafta Almanya ve

Avusturya-Macaristan imparatorlukları, diğer tarafta Rusya İmparatorluğu, İngiltere krallığı, Fransa cumhuriyeti...

Dâmâd Enver Paşa

Almanya, yıldırım harbi ile Fransa'yı 1870'teki gibi teslimle zorlayıp bütün gücüyle Rusya'ya yürüyüp işini bitireceğine dünyayı inandırmıştı. Ancak Marne Muharebesinde Fransızlar, Alman ordularını durdurdu. Bu, stratejik savaşın artık Almanya tarafından kaybı anlamını taşıyordu. Nitekim İstanbul'da Harbiye Nezareti'nin İttihadçı genç kurmayları (İsmet İnönü, Kâzım Karabekir) Enver Paşa'ya verdikleri raporlarda Marne'dan sonra artık Almanya'nın savaşı kaybetmiş ve harbin belirsiz bir zamana yayılmış bulunduğunu vurguladılar. Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal Bey de aynı fikirde idi.

Yalnız Enver Paşa, aksi fikirdeydi. Berlin ataşemiliteri iken Almanya İmparatoru İkinci Wilhelm, bu küçük rütbeli subayın 1908 devriminin kahramanı olduğunu bildiği için, onu iltifatlara boğarak Almanya'nın yenilmez olduğuna inandırmıştı.

Osmanlı Türkiyesi'nde hiç kimse Almanya'nın yanında savaşa girmek fikrinde olmadığı için Enver, tarihimizde emsali bulunmayan bir komploya girişti. Mustafa Kemal ile yaşıt, ikisi de 1881 doğumlu, 1914'te 33 yaşında idi. Bir yıl önce, sultan denen Türkiye İmparatorluk prenseslerinden Nâciye Sultan'ı, sözlüsü şehzâdeden ayırıp evlenmiş, resmî dâmâd unvanını kazanmıştı ki Osmanlı protokolünde prenslik statüsüdür. Aynı zamanda kendini Harbiye Nazırı da ilân etmişti.

Harbiye Nâzırı, hem kara kuvvetleri komutanı, hem savunma bakanı olup, erkân-ı harbiyye-i umûmiyye reîsi denen genelkurmay başkanı general, Osmanlı'da, asker olan Harbiye Nâzırının kurmay başkanıdır. Enver, ünlü bir Alman generalini, Bronsart von Schellendorf Paşa'yı genelkurmay başkanı atamış, Harbiye Nezâretinde (şimdi İstanbul Üniversitesi Merkez Binası) kendi makam odasının yanında oda vermişti. Bu general, ünlü Almanya savunma bakanı (1883-89) Org. Paul Bronsart von Schellendorf'un (1832-1891) oğlu idi. Enver, Almanya'nın İstanbul büyükelçisi (1912-17) Baron von Wangenheim'la da iş birliği yapıyordu. Ayrıca savaşa girme müzakereleri için bir Türk kurmay subayını gizlice Berlin genelkurmayına yolladı.

Bu suretle savaşa girmemizin planları, Almanya ile Enver arasında yapıldı. Nitekim birkaç ay sonra Nisan 1915'te Ermeni tehciri için aynı Alman otoriteleri Türkiye'yi zorladılar. Almanya, boş yere Osmanlı imparatorluğuna *Enveristan/ Enverland* adını takmamıştı.

Enver, triomvira'nın diğer iki üyesi arkadaşları Dâhiliye Nâzırı (içişleri bakanı) Tal'at Bey'le Bahriye Nâzırı (deniz kuvvetleri komutanı olan bakan) Cemal Paşa'yı, zorlukla da olsa ikna edebildi.

Savaşa giriyoruz

İttihadçılar'ın kukla sadrâzamı (imparatorluk başbakanı) Kavalalı Said Halim Paşa'nın, hâkan-halife Beşinci Sultan Mehmed Reşâd'ın, diğer hükümet üyesi bakanların, yasama meclisleri üyeleri milletvekili ve senatörlerin, başka hiçbir sorumlu devlet adamının haberi olmaksızın, Osmanlı imparatorluğu, tarihin o zamana kadar gördüğü en büyük savaşa sokuldu. Şöyle:

Akdeniz’de dolaşan iki Alman savaş gemisi Goeben (Yavuz) zırhlısı ile Breslau (Midilli) ağır kruvazörü, gûyâ İngiliz gemilerinden kaçarak Çanakkale’den Türk karasularına girdiler. Devletlerarası hukuka göre amiralleri Souchon başta, bütün efradın savaş sonuna kadar Türkiye’de gözaltında bulundurulup gemilerin kızağa çekilmesi gerekiyordu. Öyle olmadı. Gemilere Türk bayrağı çekilip Alman efradına fes giydirildi. Türk koramiralliği verilen Souchon, fes giyerek, Karadeniz filomuzun komutanlığına atandı!

Başkumandan vekili olarak Enver Paşa ile Bahriye Nâzırı olarak Cemal Paşa ayrı ayrı iki resmî emirnâme yazarak, Souchon’a, Karadeniz’deki Rus limanları ile Rus harb ve ticaret gemilerini vurmalarını emretti. Emirnâmelerin orijinali arşivimizdedir (anayasaya göre başkomutan pâdişâh olduğu için, fiilî başkomutana başkumandan vekili deniyordu). 24 Ekim 1914 günü emirleri alan Souchon, gereğini yerine getirdi. Türkiye fiilen Rusya ile savaşa girmiş oldu. Hemen ardından İngiltere ile Fransa da Osmanlı’ya harb ilân edip büyükelçilerimize pasaportlarını vererek kendi büyükelçilerini İstanbul’dan çağırıp sefâret-hânelerini kapattılar.

2 milyon Türk evladı öldü

Savaşta bütün Arap eyaletlerimizi kaybettik. Savaşta ölenlerin sayısı 2 milyon olarak hesaplanıyor. Çoğu sefalet, hastalık, düşmana esir düşme gibi sebeplerle kaybedilmiş 2 milyon Türk. Düşman Orta Anadolu’ya kadar geldi. Şehirlerimiz, köylerimiz yakılıp yıkıldı. Enver, Cemal ve Tal’at, Alman denizaltısına binip bir geceyarısı Karadeniz yolu ile Türkiye’yi terk ettiler. İkisi Tiflis ve Berlin’de Ermeni kurşunu ile, Enver Türkistan’da Rus mitralyöz kur-

şunu ile şehit düştü. Sadrâzam Said Halim Paşa, Roma’da Ermeni kurşunu ile aynı âkıbete uğradı.

Paris’te Osmanlı delegelerini kabûl eden azılı Türk düşmanı İngiltere Başbakanı Lloyd George şunları söyledi:

“Bize savaş açarak 2 yılda bitecek savaşı 2 yıl daha uzattınız. Rusya imparatorluğunun yıkılmasına sebep oldunuz. İki milyon askerinizi cephelerinizde tutarak yüz binlerce askerimizin kaybına ve milyarlarca (altın) sterlin sarfımıza zemin hazırladınız. Cezanızı çekeceksiniz!”

Alman gemilerinin haberimiz olmadan Karadeniz’e açılıp Rus limanlarını ve gemilerini bombardıman ederek bizi savaşa soktuğu yalanı ile Türk milletini kandırmiş oldukları ağır suçunu bütün bunlara ilâve ediniz. Niçin İkinci Abdülhamîd ve Atatürk gibi iki çok şahsiyetli fakat birbirine zıt iki devlet adamının, Enver’den bütün varlıkları ile nefret ettikleri anlaşılır...

NEDEN İLK HEDEF EGE DEĞİL AKDENİZ?

“Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz’dir, ileri!”

YUKARIDAKİ ünlü cümle, Büyük Taarruz için 26 Ağustos 1922’de Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın, 1. ve 2. Ordularımıza verdiği emirdir. Atatürk’ün Akdeniz’den kastedtiği hiç bir yerde açıkça izah edilmemiştir. Zira bugünkü nesil için Akdeniz, Muğla ilimizin güney kıyıları ile Hatay ilimizin Suriye’ye kadar uzanan kıyıları arasındaki uzun sahili oluşturan büyük denizdir. Atatürk’ün ise, bu denizi değil, hedef İzmir olduğuna göre Ege Denizi’ni işaret etmesi gerekiyordu.

Efendim, o tarihte Ege Denizi yoktu ki M. Kemal Paşa böyle desin! Ege Denizi’nin Osmanlı coğrafyasındaki adı öz Türkçe “Adalar Denizi” idi. Sonradan bir takım Atatürk’ün çevresine yapışmış cahiller, Egeliler denen kavmin Türk asıllı olduğunu söyleyerek, canım Adalar Denizi’ni Ege Denizi yaptırıldılar (halbuki *Ege*, Yunanca bir kelimedir). Osmanlı ve Cumhuriyet’in 1930’lara kadar olan bütün haritalarında ve coğrafya kitaplarında Adalar Denizi görülür.

Osmanlı coğrafya bilgisine göre İstanbul Boğazı’na kadar denizler Akdeniz, İstanbul Boğazı’ndan çıkınca Karadeniz’dir. Zira Adalar (Ege) Denizi Akdeniz’in, Marmara

Denizi ise Ege Denizi'nin körfezi durumundadır. Atatürk, genel taarruz emrini, çok iyi okuduğu askerî okullarda öğrendiği gibi Akdeniz kavramını kullanarak vermiştir. Türkiye'nin Akdeniz sahillerini kasetmemiştir.

Orta elçi, büyük elçi

Eski yüzyıllarda bütün elçiler, ikamet (daimî) elçisi olsun, geçici olarak gönderilmiş bulunsun, büyük elçidir. 1815 Viyana ve Türkiye'nin de katıldığı 1856 Paris anlaşmalarına göre, elçiler iki sınıfa ayrılarak orta elçi ve büyük elçi dendi. Büyük elçileri, yalnız Büyük Devletler (Osm. *Düvel-i Muazzama*, Fr. *Grandes Puissance*) birbirleriyle teâtî ederlerdi. Bu devletler şunlardı: İngiltere, Fransa, Rusya, Prusya (Almanya oldu), Avusturya-Macaristan, Türkiye, Sardunya (İtalya oldu). Ancak 1890'larda bu Avrupa devletleri, Amerika Birleşik Devletleri ile Japonya'yı büyükelçi teâtî ederek resmen büyük devlet tanıyabildiler. Çin'e ve diğer hiç bir devlete bu hak tanınmadı (dünyada 60 kadar bağımsız devlet vardı).

Bu düzen Birinci Cihan Savaşı'ndan sonra da devam etti. Büyük Devletler, Türkiye'ye büyük bir jest yaptılar. Türkiye Cumhuriyeti artık imparatorluğunu yitirdiği halde anılan devletlerle büyükelçi teâtîsini sürdürdü. Aynı jest, Avusturya için yapılmadı. Büyük devletler, Avusturya'ya orta elçi atadılar.

1945'ten sonra bu durum yavaş yavaş değişti. Orta elçilikler büyükelçilik hâline geldi. Üçer beşer derken bugün orta elçi teâtî eden devlet kalmadı, her devlet artık büyükelçi gönderip büyükelçi kabûl ediyor.

Osmanlı döneminde *elçi* tabiri de kullanılmakla beraber daha çok *sefir* denmiştir. Sefir, hem orta hem büyük elçi demektir. Ayrıca büyük elçi kâd ediliyorsa sefir-i kebîr = büyük elçi şeklinde vurgulanırdı. Bugün birçok kitaplarda, Cumhuriyetin Atatürk, İnönü döneminde orta elçilerimiz, büyük elçi şeklinde yazılmıştır. Meselâ Yahyâ Kemal Madrid, Lizbon, Varşova'da, Hamdullah Subhi Bükreş'te, Yâkub Kadri Tirana'da, Rûşen Eşref Atina'da ve emsali hepsi orta elçidir (Yahyâ Kemal, Demokrat Parti devrinde Karaçi'ye büyükelçi olarak atandı).